

Ed. 118. Frumvarp til laga
um breyting á jarðræktarlögum, nr. 101 23. júní 1936.

Flm.: Brynjólfur Bjarnason.

1. gr.

11. gr. laganna orðist þannig:

Búnaðarfélag Íslands skal halda spjaldskrá yfir jarðræktarstyrk hvers býlis, og skal skrásetja það, er greitt hefir verið síðan jarðræktarlög, nr. 43 23. júní 1923, gengu í gildi. Skrásetning þessi tekur og til þjóð- og kirkjujarða að því er snertir upphæðir þær, er farið hafa til afgjaldsgreiðslu býlanna, og skal telja aðeins þann hluta afgjaldsins, er nemur venjulegum jarðabótastyrk, miðað við þá dagsverkatölu, er jarðargjöldin voru reiknuð eftir. Samhliða þessari spjaldskrá skal Búnaðarfélag Íslands gera aðra spjaldskrá, er sýni stærð á véltæku túni hvers býlis, samkvæmt jarðamati,

og bæti síðan inn á þá skrá þeirri viðbót véltæks túns, sem verður með árlegum umbótum jarðanna.

Styrkur sá til jarðræktar og húsabóta, er 9. gr. ákveður, skal þessum breytingum háður:

- a. Býli, sem hefir minna en 8 hektara af véltæku túni, greiðist til túnræktar samkv. 9. gr. II., III. og IV. 100% hærri styrkur en sú grein ákveður.
- b. Býli, sem fengið hefir samtals minna en 1000 kr., greiðist til húsabóta samkv. 9. gr. I. og V. 20% hærri styrkur en sú grein ákveður.
- c. Býli, sem fengið hefir samtals 4000—5000 kr., skal greiða 20% minna fyrir hvert verk.

Býli, sem hefir 8—10 hektara af véltæku túni og hefir fengið 1000—4000 kr., skal greiða styrk til jarðræktar og húsabóta samkvæmt ákvæðum 9. gr., en býlum, sem hafa meira en 10 hektara af véltæku túni greiðist enginn styrkur samkv. 9. gr. II., III. og IV., og býli, sem fengið hefir fullar 5000 kr. til umbóta, greiðist enginn styrkur. Ákvæði c-liðs þessarar greinar, svo og ákvæði hennar um heildar hámarksstyrk ná þó ekki til nýbýla, sem reist hafa verið á óræktuðu landi á tímabilinu frá gildistöku jarðræktarlaganna 20. júní 1923 til gildistöku laga um nýbýli og samvinnubyggðir frá 1. febr. 1936. Hámarksstyrkur til þessara nýbýla má nema allt að 7000 kr. til hvers býlis, enda hafi þau nýbýli ekki notið styrks samkv. lögum um nýbýli og samvinnubyggðir.

Ekki nær ákvæðið um heildar hámarksstyrk heldur til þeirra búna, er bæjarfélög reka og starfrækt eru vegna þess, að ókleift er sakir erfiðleika og dýrleika að flytja nauðsynlega neyzlumjólk til bæjarins handa íbúunum, að dómi Búnaðarfélags Íslands.

Sama gildir um hámark það, sem ákveðið er í h.-lið 9. gr. um styrk til grjótnáms, að því er snertir býli við kaupstaði, þar sem svo stendur á, sem að ofan greinir, og ekki er kostur á ræktun nema í mjög grýttum jarðvegi.

Hækkunar á styrk þeim, er 9. gr. ákveður, njóti aðeins jarðir samkv. skilgreiningu 1. gr. ábúðarlaga, nr. 87 19. júní 1933, svo og nýbýli, sem rekinn er sjálfstæður búrekstur á sem aðalatvinna, að áliti Búnaðarfélags Íslands.

2. gr.

Síðari málsgr. 13. gr. laganna orðist svo:

Hámarksstyrkur á ári til jarðræktar fyrir hvert býli má nema allt að 1200 kr.

Greinargerð.

Það er kunnugt af athugunum, sem skipulagsnefnd atvinnumála gerði árið 1935, að styrkur sá, sem úthlutað hafði verið eftir jarðræktarlögum frá 1923, hafði komið mjög ójafnt niður á hin einstöku býli. Höfðu hinir efnaðri bændur yfirleitt notið meiri styrks til umbóta á þeim býlum, er voru í þetri býla röð áður en jarðræktarlögin gengu í gildi. Ábýli manna höfðu því stórum ójafnast. Sumstaðar hefir þetta leitt til þess, að smábýli, sem annars hefðu þótt byggileg, hafa dregizt svo aftur úr, að ekki hefir þótt búandi á þeim lengur, og hefir það meðal annara ástæðna valdið „flóttanum“ úr sveitunum. Hitt er þó örlagarikara, að það hefir átt sinn þátt í að viðhalda og auka mismun á efnahag og allri lífsaðstöðu manna í sveitunum og valdið með því margsháttar félagslegu böli.

Breyting sú, sem gerð var á jarðræktarlögum 1936, gekk að afarlitlu í þá átt að bæta úr þessum ágalla hinna eldri jarðræktarlaga. En þessar breytingar gengu allt of skammt. Þau býli, sem minnstan styrk höfðu áður fengið og voru þess vegna skemmst á leið komin um ræktun, skyldu að visu fá 20% hærri styrk en önnur. En þetta er ekki svo mikið sem til þess að vega á móti því, hve miklu örðugra ábúendur þessara býla eiga að jafnaði með að ráðast í umbætur á jörðum sínum vegna allrar aðstöðu sinnar. Það er því ekki rétt að gera ráð fyrir, að þessi umbót á jarðræktarlögum, sem gerð var 1936, valdi nokkrum verulegum stefnuhvörfum um þessi efni.

Það eiga hinsvegar þær breytingar á ákvæðum jarðræktarlaganna um styrk-

greiðslu til túnræktar, sem lagðar eru til með þessu frumvarpi, að gera. Hér er beinlínis að því stefnt, að útrýma kotbýlunum í islenskum sveitum á fáum árum, með því að gefa hverjum atorkusömum bónda kost á að gera ábýli sitt að bújörð, sem gæti veitt meðalfjölskyldu viðunandi lífskjör, án þess að það þurfi að valda honum óbærilegum kostnaði. Þetta, að útrýma kotbýlunum í sveitunum, á að vera jafnsjálfsagt sem það er að útrýma kjallaraíbúðum í kaupstöðum. Hvorttveggja er varúðarráðstöfun gegn bæði líkamlegum og félagslegum sjúkdómum. Og í hvorritveggja þessara varúðarráðstafana á þjóðfélagið í heild að sjálfsgöðu að taka verulegan þátt.

Með þessum breytingum, sem hér er lagt til að gerðar verði á jarðræktarlögunum, mundi styrkur til jarðabóta á þeim býlum, er hefðu minna en 8 hektara af véltæku túni, nema allt að helmingi kostnaðar við jarðræktina, þar sem skilyrði eru bezt, og ábúandi á jörð, sem er ríkiseign, gæti fengið allt að því full daglaun við það að vinna af sér afgangsgreiðslu með jarðabótum. Þetta virðist mjög heilbrigð skipting kostnaðarins af ræktun jarðanna, þegar þess er jafnframt gætt, að hér er um heilbrigðilega ráðstöfun að ræða, þar sem er útrýming kotbýlanna.

Hinsvegar er engin þörf á að veita einstökum bændum jarðræktarstyrk til þess að koma sér upp stærra túni en 10 hektara. Þegar tún er orðið stærra en það, verður það varla nytjað, nema með aðkeyptum vinnukrafti. Hvernig sem annars er lítið á þjóðfélagsmál, ætti ekki að þykja ástæða til, að ríkið styrkti bændur til að skapa sér aðstöðu til gróðamöguleika með aðkeyptri vinnu, fyrr en húsið væri að tryggja það, að sem flestir þeirra gætu rekið sjálfstæðan búskap með vinnu sinnar eigin fjölskyldu. Ákvæðið um það, að takmarka álagið á styrkinn til jarðræktar eins og hann er ákvæðinn í 9. gr. við minna en 8 hektara túnstærð, og takmarka jarðræktarstyrkinn síðan við 10 hektara, ætti einnig að stuðla að því hvorutveggja, að menn vönduðu jarðabætur sínar og að jörðum væri skipt, þar sem skilyrði væru til þess.

Hámark árlegs styrks til jarðræktar samkv. 13. gr. hlýtur eðlilega að hækka um leið og styrkurinn til hinna smærri býli hækkar eins og gert er ráð fyrir í brtt. um 11. gr.

Gera verður ráð fyrir því, að breyting sú á jarðræktarlögunum, sem hér er gerð tillaga um, hafi í för með sér nokkra hækkun á framlögum ríkisins til jarðræktar fyrstu árin eftir gildistöku breytingarinnar. Erfitt er að gera áætlun um, hve miklu sú hækkun mundi nema, þar sem ekki eru fyrir hendi skýrslur um, hve mikill hluti býlanna hefir sem stendur stærri véltæk tún en 10 hektara og mundu þá með gildistöku á ákvæðum þessa frv. missa rétt til styrks, og eigi verður á hinn bóginn heldur ætlað á um það, hve mikið þessi breyting á ákvæðum um úthlutun jarðabótastyrksins mundi örva vilja manna til umbóta hinna smærri býla. Það er og rétt að benda á, að líklegt er, að þessi breyting á jarðræktarlögunum mundi hafa í för með sér verulega lækkun á fátækrastryk, og kæmi það óbeint til frádráttar útgjalda ríkisins, auk þess sem vænta mætti, að hún mundi að nokkru endurgreidd með auknum skatttekjum ríkisins.